

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

КАМЕНЩУК ТЕТЯНИ ДМИТРІВНИ

“Особливості формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю”,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка

Дисертаційне дослідження Каменщук Т.Д. з проблеми формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю є актуальним та перспективним на сучасному етапі реформування системи освіти України. Сьогодні акцент робиться на необхідності посилення уваги до проблем навчання дітей з порушеннями розумового розвитку в системі суспільного виховання, забезпечення їхньої повноцінної життєдіяльності, соціального захисту, умов для максимальної корекції. Функцію посередника на всіх рівнях соціальної взаємодії виконують просторові знаки та символи, за допомогою яких формується цілісність сприймання предметно-просторового оточення та розширення межі взаємодії з довкіллям – вони є одним із механізмів розвитку пізнавальної діяльності особистості.

Вітчизняні та закордонні науковці вважають, що на успішність корекційно-розвиткового навчання впливає поєднання понятійно-образних та символічних компонентів у системі засвоєння знань дітьми з різними ступенями порушення в розумовому розвитку. Хоча багато науковців використовували просторові знаки та символи в процесі навчання дітей з різними ступенями розумової відсталості, ці засоби були недостатньо залучені до системи навчально-практичної діяльності таких дітей, спрямованої на формування у них життєвої компетентності. Дотепер просторова знаково-символічна система знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю не виступала окремим об'єктом дослідження у вітчизняних наукових працях. Обрана тема є дотичною до корекційної

педагогіки щодо пошуку нових навчально-корекційних методик доступних для опанування дітьми цієї категорії.

Каменщук Тетяна Дмитрівна в ієрархічній структурі просторових знаків і символів окреслила психолого-педагогічні основи методики формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю.

Ознайомлення з рукописом дисертації та авторефератом дає підстави для висновку щодо досвідченості автора наукового дослідження, розуміння сутності наукової проблеми, відповідальності за результати наукового пошуку, логічні узагальнення та теоретично обґрунтовані висновки.

Мета роботи чітко сформульована – розробка методики формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю. Згідно з метою окреслено чотири конкретних завдання, які логічно взаємодоповнені.

Наукова новизна здобутих результатів полягає в тому, що автором у дисертаційній роботі вперше вивчено та охарактеризовано особливості засвоєння просторової знаково-символічної системи знань дітьми з помірною та тяжкою розумовою відсталістю, встановлено рівні її засвоєння, визначено три структурні типи засвоєння, здійснено добір завдань для її ефективного формування та визначено послідовність їхнього введення в систему навчання; обґрунтовано та розроблено методику формування просторової знаково-символічної системи знань у зазначеної категорії дітей; також поглиблено та доповнено зміст поняття “просторова знаково-символічна система знань”, підходи щодо корекційно-розвиткової спрямованості процесу її формування.

Практичне значення дослідження полягає у ієрархічному структуруванні просторових знаків і символів, що є основою формування діагностичного інструментарію та експериментальної методики. Основні положення дисертаційної роботи оприлюднені та були обговорені на

міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, регіональних практичних семінарах.

Основні положення дисертаційної роботи обґрунтовані фактичними даними, які одержані у процесі проведеного психолого-педагогічного експерименту з використанням сучасних методів дослідження.

У першому розділі автором представлено результати аналізу загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження. Теоретико-методологічною основою для характеристики особливостей розвитку просторової знаково-символічної системи знань у дослідженні були наукові розробки про роль знаково-символічних структур у мисленні людини та гештальт-фреймовий підхід до організації процесу засвоєння ними знань.

У другому розділі проаналізовано сучасний стан використання просторових знаків і символів у навчальних програмах для дітей з легкою, помірною та тяжкою розумовою відсталістю спеціальних закладів України та країн найближчого зарубіжжя, а також представлено методику констатувального експерименту, що сприяло виявленню особливостей стану сформованості цієї системи знань у дітей зазначеної категорії.

У третьому розділі представлено розроблену автором та апробовану навчально-корекційну методику формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю, що врахувала як стан сформованості, особливості її засвоєння цими дітьми, так і актуальний рівень їхнього розвитку. Встановлено, що практичної значимості експериментальній методиці надає її соціальна спрямованість, чого було досягнуто завдяки спеціально підібраній тематиці для проведення корекційного навчання й, відповідно до їх змісту, спеціально підібраних просторових знаків і символів, що найчастіше можуть зустрічатися у найближчому оточенні та віддаленому середовищі. Доведено ефективність проведення корекційного навчання відповідно до визначеної поетапності, що врахувала актуальний рівень розвитку цих дітей,

послідовність введення просторових знаків та символів і організацію системи їхнього навчання від простішого до складнішого.

Викладені в дисертації положення сформульовані у висновках (4 пункти), які виходять за результатами дослідження.

Аналіз зазначеного масиву літератури дає підстави охарактеризувати дисертацію як змістовне наукове дослідження з поєднанням теоретичних узагальнень різних наукових джерел із проблеми дослідження.

Структура роботи Тетяни Дмитрівни відповідає логіці наукового дослідження – від визначення мети, завдань, об'єкту та предмету, загальної методології та системи конкретних методів (загальна характеристика роботи) – до наукового аналізу проблеми формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю. Висновки до дисертації узагальнено відображають основні результати, отримані під час дослідження.

Викладений у рукописі дисертації матеріал засвідчує достатній рівень обізнаності у різних галузях наук: нейропсихології, корекційної педагогіки, спеціальної психології, а також володіння методиками проведення психолого-педагогічного дослідження.

Зазначене свідчить, що представлена на експертизу дисертаційна робота є завершеним цілісним теоретико-експериментальним дослідженням, яке заслуговує на загальну позитивну оцінку. Разом із тим вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та побажання.

1. У першому розділі дисертаційного дослідження досить ґрунтовно розкрито поняття «просторової знаково-символічної системи знань», здійснено достатній теоретико-методологічний аналіз наукових праць, подано вікові закономірності формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з типовим розвитком та у дітей з різними ступенями порушення у розумовому розвитку. На нашу думку, варто було б приділити увагу дітям зі складними порушеннями розвитку, адже категорія дітей з

помірною та тяжкою розумовою відсталістю досить часто ускладнена вторинними порушеннями, що негативно впливає на розвиток цих дітей..

2. Робота характеризується практичною значущістю, адже Каменщук Т.Д. розробила навчально-корекційну методiku формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю та обґрунтувала її впровадження у практику закладів освіти. Вважаємо позитивним розробку методичних рекомендацій для педагогів, які працюють з цією категорією дітей та варто було б у перспективі видрукувати їх окремим виданням.

3. Програма методики формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю формувалася за тематичним принципом з поступовим ускладненням її змісту та розширенням тематики, в межах якої відбувалась навчально-корекційна робота. Зокрема до цієї програми включено 36 соціально спрямованих тем, над якими передбачалося здійснювати навчання дітей упродовж одного року. Автором розроблено та представлено у додатках матеріали на тему «Догляд за тілом». На нашу думку, у тексті дисертації слід було б обґрунтувати першочерговість вибору саме цієї тематики.

4. Слід звернути увагу на те, що в окремих випадках не дотримується мовно-стилістична культура роботи.

Разом із тим слід зазначити, що зроблені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

Позитивним є враження від оформлення як основного тексту дисертації, так і додатків. Зміст автореферату та основні положення дисертаційного дослідження є ідентичними.

Аналіз матеріалів рукопису дисертації, автореферату та опублікованих праць дозволяють зробити висновок про те, що проведене здобувачем дисертаційне дослідження “Особливості формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з помірною та тяжкою розумовою

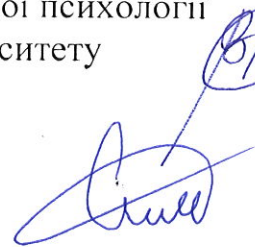
відсталістю” є актуальною, завершеною, самостійною, теоретично й практично важливою науковою роботою, яка має вагому наукову новизну, теоретичне та практичне значення, за змістом і структурою відповідає вимогам п.11 “Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінетів Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, а її автор – **Каменщик Тетяна Дмитрівна** заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент:
кандидат педагогічних наук, професор,
в. о. завідувача кафедри логопедії та спеціальної психології
Донбаського державного педагогічного університету

В.О. Липа

Підпис В. О. Липи засвідчую.
Начальник відділу кадрів

Є. С. Сілін